

KONSERVAATORITE KUTSEOMISTAMINE

2003–2010

Ruth Tiidor

Rahvusarhiiv

J. Liivi 4

50409 Tartu

ruth.tiidor@ra.ee

Eestis sai erinevate materjalide konservaatorite kutsestandardi koostamine alguse 2003. aasta detsembris. Ettevõtmise algatajaks oli Kultuuriministeeriumi alluvuses töötav kultuuriväärtuste säilitamise nõukogu, kuhu kuulusid peamiselt suuremates mäluasutustes konserveerimise, restaureerimise ja säilitusvaldkonna tööde korraldajad. Standardi koostamisel võeti aluseks Euroopa Konservatorite-Restauraatorite Konföderatsiooni koostatud juhendid ja Suurbritannia konservaatorite kutsekvalifikatsiooni süsteemi kirjeldus. Eesmärgiks seati töötada välja konservaatori kutsekvalifikatsiooni süsteem ning erinevate kutsetasemete hindamise kriteeriumid ja eksaminõuded, mis oleksid lähtematerjaliks kutseala õppekavade ja koolitusprogrammide väljatöötajatele ning võiksid perspektiivis soodustada Eesti konservaatorite tööhõive- ja enesetäiendamisevõimaluste laienemist rahvusvahelises plaanis.

Kutsestandard

Konservaatori kutsestandardi väljatöötamise esialgne töögrupp koosnes valdavas enamuses Kultuuriministeeriumi alluvuses tegutsenud kultuuriväärtuste säilitamise nõukogu liikmetest, kaasaates lisaks konservaatoritele kutse- ja kraadiõpet pakkuvate haridusasutuste, ainsa erialase kutseühingu – tollase nimetusega Tartu Restauraatorite Klubi – esindaja ning kaks igapäevaselt praktilist konserveerimistööd tegevat konservaatorit.

Kutsestandardi väljatöötamine võttis aega veidi enam kui aasta. Toona kehtinud Eesti kutsete süsteemi 5-tasemelises raamistikus, kus I kutsetase oli madalaim ja V kõrgeim, töötati kutsenõuded välja tasemetele III kuni V. Standardis nähti ette spetsialiseerumisevõimalus 17 eri materjali konserveerimisele. Kultuuri Kutsenõukogu kinnitas kutses-

tandardi 2004. aasta novembris ning kinnitas kutse andjaks (tol ajal kutset omistav organ) Ennistuskoja Kanut. Kanuti juurde moodustati kutse andmise korraldamiseks ehk kutseeksamite läbiviimiseks kutsekomisjon peamiselt kutsestandardi väljatöötamise töögrupis osalenutest (Enniskoda Kanut (1 esindaja), Eesti Rahva Muuseum (1), Eesti Kunstimuuseum (1), Muinsuskaitseamet (1), Rahvusraamatukogu (1), Rahvusarhiiv (1), SA Kutsekoda (1), Tartu Restauraatorite Klubi (1), Eesti Muuseumiühing (1), 2 konservaatorit).

Vastavalt kutsestandardile tuleb kutsetaotlejal esitada kutsekomisjonile mitmeid kindlaksmääratud sisu ja vorminõuetega dokumente, sealhulgas ka vähemalt kaks konserveerimisprobleeme käsitlevat ja taotleja kutseoskusi demonstreerivat töödealbumit. Kutseksam toimub kolmes etapis: esmalt töökohal jälgimine, mida teostavad kaks sõltumatut eksperti; seejärel üld- ja erialateadmisi kontrolliv kirjalik test ning viimaks vestlus hindamiskomisjoniga varem esitatud töödealbumite kaitsmiseks.

Kutseksamid

Tänaeni on konservaatori kutsekomisjon korraldanud kolm kutseksamit: 2006. aasta detsembris paberikonservaatoritele, 2007. aasta oktoobris paber- ja köitekonservaatoritele ning 2009. aasta mais tekstiilikonservaatoritele. Kutsetunnistusi on välja antud 19, neist 8 kolmanda kutsetaseme (paber, köide, foto) ning 11 neljanda kutsetaseme (paber, köide, tekstiil) oma. Neli konservaatorit on sooritanud kutseksami kahel spetsialiseerumisel ja omandanud kaks kutsetunnistust.

Lisaks kolmele kutseksamile on kutsekomisjon viimasel viiel aastal Kutsekoja toel Euroopa Sotsiaalfondi rahastusega (projektid „Kutsekvalifikatsiooni süsteemi väljaarendamine“ 2005–2007 ja

„Kutsete süsteemi arendamine“ 2008–2013) korraldanud mitu paberi-, köite- ja tekstiilikonserveerimist käsitlevat loengut, praktikumi ja seminari, millel osalemine on üldjuhul olnud võimalik kõigil vastava eriala konservaatoritel.

Kutseandmise tulevik

1. septembrist 2008 hakkas Eestis kehtima uus kutseeadus, mis tingib konservaatorite kutseandmises lähiaastatel olulisi muudatusi. Uue seaduse eesmärgiks on välja arendada kompetentsipõhine riiklik kvalifikatsioonisüsteem, mis oleks läbipaistev ja võrreldav teiste Euroopa riikide vastavate süsteemidega. Kui 2001. aastal vastu võetud kutseeaduses kirjeldatakse kutsetasemeid 5-astmelises raamistikus, siis uue kutseeaduse järgi minnakse üle 8-tasemelisele raamistikule, mis ühildub tasemetega jaotuselt kutse- ja haridustasemeid liigitava Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga. 5-tasemelisel 8-tasemelisele raamistikule ülemineku protseduuride väljatöötamise eest on vastutav Kutsekoda. Millised on konservaatorite jaoks olulisemad muudatused seoses uue seadusega?

- Esmalt see, et Kutsekoda korraldab edaspidi kutse andja valimiseks avaliku konkursi. Täna sed kutseandjad, sealhulgas Ennistuskoda Kanut, on kutseregistrisse kantud tähtajaga kuni 1. jaanuar 2011.
- Kutseandjate võib otsustada õppeasutusele kutse andja õiguse andmise ilma konkursita õppeasutuse avalduse alusel, kui õppekava vastab kutsestandardile ning on riiklikult tunnustatud. See tähendab, et konserveerimise erialal kooli lõpetaja võib saada koos lõputunnistusega ka esmataseme kutsetunnistuse.
- Kutsestandardeid muudetakse, kuid vana raamistiku standardid kehtivad kuni kehtivusaja lõppemiseni või uues raamistikus uuendamiseni. Uued (spetsialiseerumispõhised) kutsestandardid peaksid senisega võrreldes oluliselt suuremas mahus sisaldama konservaatori kompetentside ehk erinevatel kutsetasemetel nõutavate oskuste, teadmiste, võimete ja isikuomaduste kirjeldust.

Kaks esimest kutseeksamit tõid esile mitmed probleemid – kehtiva kutsestandardi üldsõnalisus, hindamiskriteeriumite ebaselgus ning konservaatorite oskuste ja teadmiste hindamiseks ebapiisav kutseala kolmetasemeline jaotus. Neist asjaoludest tulevalt moodustas kutsekomisjon juba 2008. aasta

alguses töörühma, et leppida kokku konservaatori üldiste kompetentside ja erioskuste laiendatud loetelu ning teha seeläbi algust uute – igale erialale oma – kutsestandardite koostamisega. Samal aastal tehti erinevates mäluasutustes töötavate ja kutseeksami sooritanud praktikute osalusel algust paberi- ja köitekonservaatori kutsestandardi koostamisega.

2008. aasta sügisel toimus Kutsekoja initsiatiivil Läti ja Eesti konservaatorite kutsekomisjonide töökohtumine Riias, kus vahetati senise töö kogemusi ning arutleti kutseomistamise süsteemide puuduste ja vooruste üle.

Valmistamaks ette uuest kutseeadusest tulenevaid muid vajalikke muudatusi korraldas kutsekomisjon 2009. aasta alguses konserveerimise-restaureerimise erialal tegutsevates asutustes ja ettevõtetes ankeetküsitluse, et selgitada välja kutsealal töötajate arvu ja spetsialiseerumine ning planeerida erinevate materjalide kutsestandardite väljatöötamise järjekorda ning prognoosida kutseeksami sooritajate arvu spetsialiseerumise löikes. Kahekümne seitsmest asutusest ja ettevõtetest laekunud vastuste põhjal selgus, et Eestis töötab 16 spetsialiseerumisel ligikaudu 170 konservaatorit.

Lisaks küsitlusele toimus 2009. aasta veebruaris Kutsekoja korraldusel valdkonnaga haakuvate kutseõpet andvate asutuste, tööandjate ning kutseomistajate ja -komisjonide esindajate ümarlaud, et analüüsida erinevate kutsealade kutsestandardeid, mis suuremas või vähemas mahus käsitlevad erinevate materjalide või objektide restaureerimist, konserveerimist ja taastamist (nt arhitektuuri konservaator, sadulsepp-restaureerija, pottsepp-restaureerija, käsitöömeister jt) ning selgitada välja vajadus standardite ühtlustamiseks või kutsealade nimetuste muutmiseks tulevikus.

2009. aasta septembris kinnitas Kultuuri Kutse- nõukogu konservaatori kutse andmise korra uue versiooni, mille olulisemad muudatused senikehtinuga võrreldes on järgmised: kutsetunnistus kehtib edaspidi 5 aastat (varem 4 aastat) ning kutsekomisjoni koosseisu kuuluvad ka Eesti Konservaatorite Ühingu (varem Tartu Restaureerijate Klubi), Tartu Kõrgema Kunstikooli ja Eesti Muinsuskaitse Seltsi esindajad.

2009. aastal jätkati paberi- ja köitekonservaatori kutsestandardi lihvimist ning tehti algust tekstiil- ja puidukonservaatori kutsestandardi koostamisega. Algsete kavade kohaselt pidid paberikonserveerija ja köitekonservaatori standard saama 2009.

aasta lõpuks kinnitatud, kuid uuest kutseeadusest tuleneva üldise Eesti kutseüsteemi arendustöö keerukuse tõttu (kutsestandardi uue vormi, kutsetasemete arvu ning -tasemete üldkirjelduste kooskõlastamine) peatas Kutsekoda ajutiselt uute standardite väljatöötamise kõigil kutsealadel.

2010. aastal on kavas uute kutsestandardite väljatöötamisega intensiivselt jätkata ning lähtuda standardite koostamise järjekorda seadmisel eelkõige nendest spetsialiseerumistest, millel tegutseb küsitlusandmetel kõige rohkem konservaatoreid.

2010. aasta sügisel on kavas korraldada neljas konservaatorite kutseeksam kõigile 2004. aasta kutsestandardis loetletud spetsialiseerumistele. Detailse info eksamikorralduse, eksamil osalemiseks vajalike dokumentide, nende sisu ja esitamistähtaaja ning koolitusmaterjalide ja muu kutseomistamisega seonduva kohta leiab Ennistuskoja Kanut veebilehelt aadressil www.kanut.ee/kkoda.

Awarding of professional certificates to conservators 2003–2010

Ruth Tiidor

The professional standard for conservators was adopted in December 2004. The professional system valid in Estonia at the time comprised the framework of 5 levels, with professional requirements stipulated for level III to V, for the conservators of 17 different materials. Professional examination entails three phases: observation at a workplace, a written test and an interview for defending the work portfolios. The professional examination for paper conservators took place in December 2006, for paper and binding conservators in October 2007, and for textile conservators in May 2009. The number of issued professional certificates is 19, out of which 8 are awarded at the third professional level (paper, binding, photo) and 11 on the fourth professional level (paper, binding, textile).

Pursuant to the Professions Act adopted in 2009, the forthcoming years will witness the transfer to the 8-level framework, complying with the European qualifications.

Information on the granting of professional certificates can be obtained from the webpage of the Conservation Centre Kanut, www.kanut.ee/kkoda.